

Arte *et*
ingenio

Tanulmányok
Kovács András
hetvenötödik
születésnapjára

Arte et ingenio

Tanulmányok
Kovács András
hetvenötödik születésnapjára

Szerkesztette
GÁLFI EMŐKE, KOVÁCS ZSOLT, P. KOVÁCS KLÁRA

Bölcsészettudományi
Kutatóközpont
**Történettudományi
Intézet**

Kolozsvár–Budapest
2021

A kötet megjelenését támogatták:

Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet
és az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Titkársága,
Bilibók Botond Levente

A kötetben szereplő képek jogtulajdonosai: Magyar Nemzeti Múzeum,
Székely Nemzeti Múzeum, valamint a hivatkozásokban megjelenő intézmények

© Szerzők, 2021

© Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2021

© Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2021

Kiadja az Erdélyi Múzeum-Egyesület és
a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet,
Eötvös Loránd Kutatási Hálózat

Felelős kiadó: Biró Annamária
Balogh Balázs, Molnár Antal

Korrektúra: András Zselyke, Ciprian Firea
Műszaki szerkesztés: Virág Péter
Borítóterv: Könczey Elemér

Nyomdai munkálatok: F&F INTERNATIONAL Kft., Gyergyószentmiklós
Felelős vezető: Ambrus Enikő ügyvezető igazgató

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Arte et ingenio : Tanulmányok Kovács András hetvenötödik születésnapjára / ed.: Gálfi Emőke, Kovács Zsolt, P. Kovács Klára. – Cluj-Napoca : Erdélyi Múzeum-Egyesület ; Budapest : Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2021

ISBN 978-606-739-197-8

ISBN 978-963-416-293-3

I. Gálfi, Emőke (ed.)

II. Kovács, Zsolt (ed.)

III. Kovács, Klára (ed.)

Louis Quilès

BOGDÁNDI ZSOLT*

Inventáriumok a kolozsmonostori konvent 16. századi jegyzőkönyveiben. Adalékok az erdélyi nemesi otthonok művészetéhez**

Az 1575-ben világi személyzettel Kolozsvárott újjászervezt, de továbbra is kolozsmonostorinak nevezett hiteleshely nemespolgár requisitorai a kora újkorban az ügyfelek kérésére, illetve hatósági parancsra egyaránt készítettek ingósági leltárakat.¹ Ezek összeállítására rendszerint akkor került sor, amikor a kolozsvári polgár visszaadta eredeti birtokosának, többnyire a tágabb környéken lakó nemesnek vagy örökösének a nála letétbe helyezett értéktárgyakat, de olykor az is előfordult, hogy maguk a levélkeresők szálltak ki a nemesi udvarházhoz, és vették számba, a becsléshez értő kolozsvári mesteremberek társaságában az ott levő ingóságokat. Így keletkezett és maradt fent a konvent 16. század végi jegyzőkönyveiben az a tucatnyi inventárium, melyek révén valamelyest képet alkothatunk az erdélyi nemesség különböző rétegeinek egykori anyagi műveltségéről, a lakásigények alakulásáról, a reneszánsz eszmei áramlat térhódításáról.

Forrásaink korlátozottsága természetesen nem tesz lehetővé olyan részletes elemzést, mint amilyent Jakó Zsigmond a kolozsvári polgárok otthonairól, a városi levéltár anyagának felhasználásával elvégzett.² Ennek ellenére nem tartjuk érdektelennek e leltárak feldolgozását, minthogy a családi levéltárak meglehetősen ritkán őriztek meg hasonló jellegű iratanyagot ebből a korszakból, és a konventi jegyzőkönyvek sem tartalmaznak ilyen nagy számban inventáriumokat a korábbi vagy ké-

---

* Bogdándi Zsolt (1977) – történész, tudományos munkatárs, Erdélyi Múzeum-Egyesület Kutatóintézete, Kolozsvár, zsbogdandi@yahoo.com

** A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

¹ Bogdándi Zsolt: *A kolozsmonostori konvent a fejedelemség korában*. Kvár 2012. (Erdélyi Tudományos Füzetek 274). 123–124.

² Jakó Zsigmond: *Az otthon és művészete a XVI–XVII. századi Kolozsváron*. = Uő: *Társadalom, egyház, művelődés. Tanulmányok Erdély történelméhez*. Bp. 1997. (A továbbiakban Jakó: *Otthon és művészete*). 319–350.

sőbbi időszakokban. Úgy tűnik, hogy a nemesség a Kolozsvárott letétbe helyezett kincsesládái leltározását a szekularizáció előtt nem a konventtel végeztette, és az is egyértelműnek látszik, hogy a város Basta általi megsarcoltatását (1601) követően a bizalmatlan urak máshol őriztették megfogvatkozott ingóságait. Várfalvi János 1603 szeptemberében tett végrendelete is tanúsítja, hogy a nemesek értékeiket még ekkor sem tudhatták biztonságban a város falain belül. Testamentuma szerint az elmúlt napokban három ládáját vitték el házától a hatalmasok, melyek közül az egyikben sok szépséggel együtt volt 500 forint, a másik tele volt aranyos ezüstmarhákkal, ezüstkannákkal, -serlegekkel, -csészékkel, pártáövekkel, drágakövekkel rakott főkötőkkel, függőkkel, gyűrűkkel, a harmadikban pedig szép ruhák, szőnyegek, szoknyák, mutatós abroszok, kendők, lepedők és egyéb ékes holmik voltak.³

A századforduló viharai során kárba ment kincsekért utóbb hosszán pereskedtek a károsultak és az ingóságok őrzetével megbízott polgárok. Példának okáért Bethlen Gábor is visszakövetelte Ballos István kolozsvári polgártól a Basta garázdálkodó zsoldosai által házából elvitt értékeit,⁴ és néhai Thornyi Tamás özvegyének, néhai Toldi Petronellának Kakas István kolozsvári házában letétbe helyezett ékszerreit is perrel keresték örökösei.⁵ Így nem csodálkozhatunk azon, hogy a városi polgárok a továbbiakban tartózkodtak a nemesi kincsesládák őrzetétől, a konventeket pedig a 17. század folyamán csak elvéve bízták meg értéktárgyak inventálásával, és akkor is többnyire fejedelmi parancsra vették számba azokat.⁶

A következőkben Jakó Zsigmond által a kolozsvári polgári otthonok bemutatásánál alkalmazott módszert követve tárgyaljuk a leltárakban felsorolt ingóságoknak azt a részét, melyek alapján képet alkothatunk a nemesi otthonbelsők jellegéről. A 16. századi inventáriumok szűkszavúsága természetesen nem teszi lehetővé az úgynevezett házóltözet, vagyis a kárpitok és szőnyegek minőségének pontosabb meghatározását, de általuk valamelyest mégis képet alkothatunk a nemesi otthonok e nyomtalanul elpusztult díszeiről. A konventi levélkeresők a szerényebb jövedelmű nemesek és a vagyonos főrangúak ingóságait egyaránt leltárba vették, így a felsorolt házóltözetek is változatos minőségűek és számúak voltak. A kolozsvári polgárokhoz

³ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, A kolozsmonostori konvent levéltára, F 15. Protocolla (a továbbiakban MNL OL F 15.). XV. 112r.

⁴ MNL OL F 15. XX. 172v–173r.

⁵ Kakas István vallomása szerint ő mindent megtett, hogy megtarthassa a *depositumot* a kegyetlen fejedelem idején, ezért, amikor Mihály vajda parancsára Rác György 1300 forintot, továbbá ezüstös lószerszámaikat, hat lovat és zabját vette el erővel tőle, a gondjára bízott ládákat titkon Bécsbe, Henkel Lázár házához vitte, és ott gyékényekbe takarva, erős istrángokkal bekötözve deponálta. Lásd MNL OL F 15. XV. 37r, 54r–55r.

⁶ Így 1645-ben a fejedelem parancsára szálltak ki néhai idősebb kolozsvári Kassai István házához, ahol leltárba vették az egykori ítélőmester és tanácsúr készpénzét és értéktárgyait, majd átadták azokat ifjabb néhai Kassai István és Gerendi Klára gyermekeit képviselő Gerendi Mártonnak. MNL OL A gyulafehérvári káptalan levéltára, F 2. Protocolla. XIX. p. 59–70.

képezt viszont kevesebb alkalommal említenek az összeírásokban a városi szegényebb otthonokban is gyakran előforduló kárpitokat.⁷ 1587-ben például, az árva Susalics Zsigmond ingóságainak számbevételekor kilenc szőnyeg mellett csak négy kárpitot találtak, melyből „ket hittwan, rozz teoreok karpit”, egy viselt székely „pad fedel” és egy rossz vászon kárpit.⁸ A török kárpitok gyéren és inkább a 17. század második felétől fordultak elő a kolozsvári polgárok hagyatékaiban, de kedveltek voltak a fejedelmi udvar és a vidéki nemesség körében.⁹ A keskeny székely kárpitokat a beszercei polgárok már a 16. század végén a falak bevonására használták,¹⁰ itt viszont az ülőalkalmatosság kényelmessé tételére, padfedélként alkalmazták. A vászonkárpit a ma is használatos falvédő ősenek tekinthető, és a legközönségesebb falra való számított. Véltetően ezt vagy az említett, székelynek nevezettet mondták 1592-ben, jellegzetesen hazai készítésű termékként, erdélyi kárpitnak.¹¹ Magyarbikalon 1598-ban különösebb megoldást alkalmaztak a falak díszítésére. Az ottani udvarház nagyobbik kőszobájában „ket feleol, az aztal mellett veress igler pozto”, tehát Iglórról származó, megviselt, szakadozott szövet volt a falon.¹² Posztóból készült falikárpitra több erdélyi példát nem találtunk, de ilyen anyagból való iratos kárpitokat használtak Magyarországon, így a hédervári kastély egyik szobáját is kék posztóval borították.¹³

A kárpitokhoz képest, a törökkel való élénkülő gazdasági kapcsolatok jeleként, jóval gyakrabban találtak a leltározók szőnyeget az előttük felnyitott ládáknak vagy az udvarházak falain és asztalain. A szűkszavú leírások általában csak a szőnyegek alapszínéről (vörös, fehér, fekete), állapotáról (viselt, kopott, hitvány, szakadt, új) és esetleg méretéről (öreg/nagy, kiseded, hat sing hosszú) tájékoztatnak, e leírások mögött pedig valószínűleg az Erdélyben népszerű, kisázsiai eredetű ushak szőnyegek

⁷ Jakó: Otthon és művészete. 327.

⁸ *A kolozsmonostori konvent fejedelemség kori jegyzőkönyvei. I. 1326–1590.* Mutatókkal és jegyzetekkel regesztákban közzéteszi Bogdándi Zsolt. Kvár 2018. (Erdélyi Történelmi Adatok X. 1). (A továbbiakban KmFJkv). I. 625. sz.

⁹ Jakó: Otthon és művészete. 329. Vö. B. Nagy Margit: *Reneszánsz és barokk Erdélyben. Művészettörténeti tanulmányok.* Buk. 1970. (A továbbiakban B. Nagy: Reneszánsz és barokk). 105.

¹⁰ B. Nagy: Reneszánsz és barokk. 106. Vö. Jakó: Otthon és művészete. 328. (17. századi adat).

¹¹ *Az erdélyi kárpitok jegyzőkönyvei. I. 1222–1599.* Mutatókkal és jegyzetekkel regesztákban közzéteszi Bogdándi Zsolt–Gálfy Emőke. Kvár 2006. (Erdélyi Történelmi Adatok VIII. 1). (A továbbiakban ErdKÁPjkv). VIII. 1. 884. sz.

¹² MNL OL F 15. X. 463v–467v. Posztóból inkább ruhákat csináltak, bizonyára ritkábban fordult elő házi öltözetként. Lásd *Erdélyi magyar szótörténeti tár.* I–XIV. Anyagát gyűjtötte és szerkesztette Szabó T. Attila. Szerkesztő-munkatársak: Kósa Ferenc–Nagy Jenő–Vámszer Márta et alii. Bp.–Buk. 1975–2014. (A továbbiakban Szótörténeti tár). V. 519. (igler-posztó).

¹³ Radvánszky Béla: *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században.* I. Bp. 1896. (A továbbiakban Radvánszky: Magyar családélet és háztartás). 16.

különbféle változatait kereshetjük.¹⁴ Ami a szőnyegek mintázatát illeti, a kolozsmonostori levélkeresők tuzsoni Tőrös Máté 1583-as végrendeletében említik a ládájában levő babos szőnyegét,¹⁵ illetve egy viselt, fehér babos szőnyeget az említett Susalics Zsigmond gyerővásárhelyi ingóságai között.¹⁶ Ezeket a fehér ushakkal rokon, meglehetősen ritka szőnyeget a belső tükrük fekete színű, babos díszítéséről nevezték el így.¹⁷ A legtöbb szőnyeget, 31 darabot és a legváltozatosabb típusokat érthető módon a néhai kormányzó, Ghiczy János gyalui tárházában (1589) találták a leltározók.¹⁸ Ez a darabszám kimagaslónak számít, a leggazdagabb kolozsvári polgárok közül csak igen kevesen bírtak öt-hatnál több szőnyeggel,¹⁹ de a főrendűek között sem volt gyakori ekkora bőség.²⁰ A kormányzó példányai között találunk asztalra való, fehér és vörös „scarlat”-szőnyeget, melyek neve nem a színüket, hanem török, pontosabban kisázsiai származásukat jelzi.²¹ A nagyobb, „eoreg” darabokat a falakra szegezve használták, Ghiczynek ilyen falra valóból fehér és vörös színűje is volt.

Gyakorlati hasznuk mellett dísznek is számítottak a szintúgy a falakra vagy a mennyezetre aggatott gyertyatartók, melyeket a leltározók a felnyitott ládákban vagy az udvarházakban letek fel. Az inaktelki kúriában számba vett „negy roz gyortiatartó” talán alapanyaga miatt is értéktelebbe lehetett azoknál, melyeket Gyulaffy László hagyományozott idősebb fiának,²² vagy azon „ket ezewst feyer gyortia tartó”-nál, melyeket az említett Ghiczy János gyalui javai között, egy nagy szekrényben tartottak.²³

A konventi protocollumokba foglalt inventáriumok csak akkor tájékoztatnak a nemesi kúriák egykori bútorzatáról, ha a leltárt a helyszínen vették fel a levélkeresők, és nem az elébbük hozott láda tartalmát írták össze valamelyik kolozsvári polgárházban. Az ilyen jellegű jegyzékek közül, forrásértéke miatt, kiemelkedő jelentőségű az árván maradt Susalics Zsigmond gyerővásárhelyi és inaktelki vagyonának összeírása, melyre 1587-ben került sor. A kolozsmonostori levélkeresők mellett több tanú, illetve a városból a tárgyak értékének felbecsülésére kirendelt, ötvös- és szabócéhek tag-

¹⁴ Jakó: Otthon és művészete. 330; B. Nagy: Reneszánsz és barokk. 108.

¹⁵ KmFJkv I. 392. sz.

¹⁶ Uo. 625. sz.

¹⁷ Jakó: Otthon és művészete. 330.

¹⁸ KmFJkv I. 730. sz.

¹⁹ Jakó: Otthon és művészete. 330.

²⁰ 1584-ben Varkócs Miklós ingóságai között egy szekrényben összesen 22 szőnyeget vettek számba, mellettük néhány kárpitot is, melyek közül az egyik nagyobb méretűn „azzony ember kepek rayza” volt. Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Hivatala, Kolozsvár. Mike Sándor gyűjteménye. I. sorozat, nr. 42.

²¹ B. Nagy: Reneszánsz és barokk. 108–109.

²² KmFJkv I. 130. sz.

²³ Uo. 730. sz.

jai vettek részt az inventárium összeállításában, amelyet sajnos nem helyiségről helyiségre haladva, hanem rendszertelenül írtak össze. Nem jegyezték fel a berendezésről és a házieszközökről sem, hogy az adott tárgynak a lakásban hol volt a helye.²⁴ Az inaktelki kúria „konyhai” bútorzatát két üveg-, illetve ónpalackos pincetok,²⁵ vagyis rekeszes láda és öt apró óntálat tartó táltok²⁶ alkotta. Ezek mellett ládákból volt a legtöbb. Egy *rakott*, tehát intarziával díszített darab társaságában három üres és rossz, valamint egy kocsi való lapos ládát vettek számba. Különféle ládák elég nagy számban fordulnak elő a többi, polgárházakban felvett leltárakban is: ezekben tárolták a feljegyzett különféle értéktárgyakat, ruhaneműket vagy éppen a fentebb már tárgyalt kárpitokat és szőnyeget. Ezek közül azonban intarziás csak egy akadt még: Csáky István Kolozsvárott őrzött ingóságai között fordult elő egy kis „rakott ladachka”, melyben egy gyűrűs skatulyában huszonegy gyűrűt tartottak.²⁷ Valamilyen ládaszerű, tárolásra szolgáló alkalmatosságok lehettek azok a *szepetek*²⁸ is, melyekben gyakran arany- és ezüstműveket tartottak, és melyekből az inventálók Bogner Imre kolozsvári házában egy nagy feketét és egy vereset találtak a Bánffyok ingóságaival,²⁹ vagy amelyet állítólag Baki Pál adott egykor kolozsvári Balásfi Gergely kezébe.³⁰

Az inventáriumok szűkszavú leírása alapján nehéz eldönteni, hogy a felsorolt szekrények a ládák csoportjába sorolható, lefektetett berendezési tárgyak vagy pedig valóban reneszánsz típusú álló bútorok voltak.³¹ A szekrénynek nevezett darabok nagy száma mégis talán arra utal, hogy a hagyományos ládát a 16. század második felében egyre jobban kiszorította a kétajtós, valódi szekrény.³² Talán ez utóbbi kategóriába sorolhatjuk Csáky István Kolozsvárott őrzött, rakott, tehát intarziával díszített szekrényét,³³ melyben *bretrákat*, valószínűleg spanyol divatú fejfedőket tároltak. A szekrényeszerű bútordarabok közül a feldolgozott leltárakban egyszer fordul elő almárium: a gyalui vár tárházában egy olyan nagy méretű lehetett, hogy Ghicz János hagyatékának javarésze elfért benne. Ebben, eredeti rendeltetésének megfelelően, nagyjából fegyvereket tartottak, de az ónos sarkantyú és mordálypuska mellett, „kikkel mindenet talalta gubernator uram”, helyet kapott benne egy kő ostábla, egy

²⁴ MNL OL F 15. IX. 135r–143v.

²⁵ Szótörténeti tár. X. 724.

²⁶ Uo. XII. 855.

²⁷ KmFJkv I. 701. sz.

²⁸ Szótörténeti tár. XII. 413. Házi ládának vagy úti ládának értelmezve, de valamilyen különbség kellett, hogy legyen az egyszerű ládák és a *szepet* néven emlegetettek között.

²⁹ MNL OL F 15. X. 402r–402v.

³⁰ KmFJkv I. 696. sz.

³¹ B. Nagy: Reneszánsz és barokk. 116–118. Vö. Szótörténeti tár. XII. 282.

³² Radvánszky Béla: *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században*. Reprint kiadás. Bp. 1986. (képmellékletekkel és utószóval, László Emőke–Kolba Judit–Vadászi Erzsébet gondozásában. A továbbiakban Radvánszky: Magyar családélet 1986). 305.

³³ Intarziás 16. századi szekrényre szép példa Radvánszky: Magyar családélet 1986. 65. ábra.

aranyozott fedeles üveg pohár, egy fedeles üvegcanna, egy „kised aranyas orachka”, drága fűszerek, ruhadarabok, szőnyegek és egy „ewet”, vagyis mókuskalitka is.³⁴ Szintén Ghiczy ingóságai között fordult elő az a pohárszékláda, melyben „negj tarka aranyas pohar, nyolcz feyer serleg pohar, egj barat aranyas pohar, viragos, egj ezewst sotarto, tizen nyolcz aranyas ezewst kalan, három ezewst villa, ket teoreott ezewst kalan” volt.³⁵ A megnevezés mögött vélhetően a pohárszék zárható, ládaszerű alsó része rejlik, és nem valamilyen, edények tárolására szolgáló úti láda.³⁶ Ilyenszerű láda lehetett az is, melyet a leltározók a bikali udvarház nagyobbik kőszobájában egy pohárszék mellett találtak.³⁷

Habár az ülőbútorok a berendezés fontos csoportját alkották, az általunk feldolgozott inventáriumokban értelemszerűen csak a helyszínen felvett jegyzékek egy részében szerepelnek. A magyarbikali kúria két hosszú padszéke mellett egy „keoz” padszéket is említenek,³⁸ tehát több fajtája is volt ennek a nehezen meghatározható bútor darabnak, amely valószínűleg a padnál modernebb, alkalmanként háttámlás ülőalkalmatosság lehetett.³⁹ Karszéket szintén a bikali udvarház nagyobb kőszobájában találtak a leltározók, a szűkszavú leírásból nem dönthető el, hogy hosszú vagy a már valóban reneszánsz bútor darabnak számító egyszemélyes darabról volt szó.⁴⁰ Külön figyelmet érdemel az a lyukas, utazásra való vasszék, melyet Inaktelkén írtak össze, és amely valószínűleg valamilyen összecsukható, kisebb és könnyen szállítható ülőalkalmatosság lehetett.⁴¹

A fekvőhelyek közül a legelterjedtebbek azok a nyoszolyák voltak, melyekből egy feneketlent és egy hitványat a bikali udvarházban leltároztak. Ugyanonnan való egy vetett ágy említése a berendezési tárgyak között, de minthogy azt semmilyen más jelzővel nem illették, nem tudjuk, hogy ez az új divatú darab az ágyak melyik típusába tartozhatott.⁴²

A fentiekhez kapcsolódva, mint a lakáskultúra jellemző részeiről, szót kell ejtenünk azokról a jelentős mennyiségű, változatos minőségű és típusú ágyneműkről, melyeket a leltározók a kolozsvári polgárházakban letétként vagy a vidéki kúriákban vettek számba. Az ágyakon a fekvés kényelmesebbé tételét a vászonból készült derékalkaj szolgálták, ezek bevonatait vagy héjait különféleképpen díszítették. Bonyo-

³⁴ KmFJkv I. 730. sz.

³⁵ Uo. 730. sz.

³⁶ B. Nagy: *Reneszánsz és barokk*. 120. Vö. *Szótörténeti tár*. X. 779.

³⁷ MNL OL F 15. X. 464r.

³⁸ Uo. 463v–464r.

³⁹ B. Nagy: *Reneszánsz és barokk*. 126–128. Vö. *Szótörténeti tár*. X. 389.

⁴⁰ Uo. 129–130. Vö. *Jakó: Otthon és művészete*. 337.

⁴¹ KmFJkv I. 625. sz.

⁴² A nemesség fekvőhelyeiről lásd *Radvánszky: Magyar családélet és háztartás*. 30–31. Vö. *Jakó: Otthon és művészete*. 338–339; B. Nagy: *Reneszánsz és barokk*. 133–135.

lult mintázata lehetett annak a négynyüstös⁴³ fehér derékaljhéjnak, amely egykor Kornár Mihályné Mindszenti Katalin birtokában volt Kolozsváron,⁴⁴ a leggyakoribbak viszont az egyszerű, durva vászonborításúak lehettek, mint amilyenből Gyerővásárhelyen, Gyerőffi János házában hármat találtak, „kiknek kittel az toka”.⁴⁵ A lepedők többnyire vékony vászonból és gyolcsból készültek, a fentebb említett Mindszenti Katalinnak három gyolcslepedője volt, „gallos”, tehát finom vászonfajtából.⁴⁶

A fejek alá tett vánkосok és főaljak héjainak díszítése is fokozta a nemesi otthonok meleg hangulatát. A vánkосok mintázatát a legszemléletesebben a gyerővásárhelyi kúriában írták le: „Negy vankos, az egyknek egy hittwan weress atlacz az toka, az masik vankosnak feyer giolch az toka weress zel keornyewl, harmadiknakis giolch az toka weress zel az keorewleti, az negyediknek is giolch az toka, veress varrasos az keornyeke”.⁴⁷ A kényelem mellett a fekvőhelyek díszességét szolgálták a főaljak is, ezek közül különösen szépek lehettek a Mindszenti Katalin birtokában levők, melyekből a kedvelt „kekes” mellett volt még „ket fewaly hay weres hymes, egyk keoteses feyer czernawal”⁴⁸ vagy a Kendi Mátyás deák özvegye, Luca asszony ingóságai között előforduló, szintén kékes, de „werfelyes zemew”, tehát kockás mintázatú.⁴⁹

A drága, színes paplanok a Törökországgal élénk gazdasági kapcsolatokat fenntartó kolozsváriak körében igen népszerű ágyneműnek számítottak,⁵⁰ és az inventáriumok tanúsága alapján a nemesség körében is közkedveltek voltak. Az egyik legértékesebb, húsz forintra becsült darabot a gyerővásárhelyi kúriában találták a leltározók, ennek „aranyas atlacz”-ból volt a közepe.⁵¹ A Csáky István kolozsvári ingóságai között levő két paplan, „egygyk veress aranyas barsonios, masik viragos sarga atlaczos”, becsértékét ugyan nem ismerjük, de szűkszavú leírásuk ellenére, azok is pompázatosak lehettek.⁵² Hasonló szépségű lehetett a Ghiczy János hagyatékában talált aranyos és bársonyos török paplan.⁵³ E fényűzési tárgy közkedveltségét mutatja, hogy még a kevésbé módosak is törekedtek legalább egy ilyen ágyneműre szert tenni, például néhai Kendi Mátyás deák özvegyének Kolozsvárott őrzött kevés ingósága között is előfordult egy zöld bársonyos, viselt paplan.⁵⁴

⁴³ Szótörténeti tár. IX. 564.

⁴⁴ KmFJkv I. 370. sz.

⁴⁵ Uo. 625. sz. Vö. Szótörténeti tár. IV. 512.

⁴⁶ KmFJkv I. 370. sz.

⁴⁷ Uo. 625. sz.

⁴⁸ Uo. 370. sz.

⁴⁹ Uo. 727. sz.

⁵⁰ Jakó: Otthon és művészete. 340.

⁵¹ KmFJkv I. 625. sz.

⁵² Uo. 701. sz.

⁵³ Uo. 730. sz.

⁵⁴ Uo. 727. sz.

Az asztali fehérneműk közül népszerűek lehettek a krakkóinak nevezett abroszok, ilyenből Mindszenti Katalin hagyatékában hármat vettek leltárba, a közönsége-sebb hat vászonabrosz mellett.⁵⁵ Gyakoriak voltak a sávos mintázatú, „sahos” abroszok is, Tarnóczy Krisztina „hazasításának fizetéseért es anniatol marat marhaknak megh adasá”-ért mások mellett négy ilyen is kapott.⁵⁶ A szűkszavú leírások ellenére bizonyosak lehetünk afelől, hogy a különféle abroszokat változatos módon díszítették, például a Gyerővásárhelyen számba vett „lengyel kamoká”-ból valót hímeztek,⁵⁷ a Kendi Mátyás özvegyének birtokában levőt pedig kékesre színezték.⁵⁸ Az abroszok alapanyagáról a legjobban Csáky István javainak inventáriuma tájékoztat, ingóságai között két új krakkói abrosz mellett előfordult egy gallos gyolcs, három kamuka, két krakkói „sahos” és egy egyszerű gyolcsabrosz is.⁵⁹

Habár az asztali edények és evőeszközök közül a nemesi háztartásokban a legáltalánosabbak az ónból és fából készültek lehettek, a Kolozsvárott őrzött ingóságok között ritkán találunk belőlük, minthogy a város falain belül csak az értékesebb tárgyakat őriztették. Kivételként tarthatjuk számon néhai Kendi Mátyás deák jobbágy-származású özvegyének szerény hagyatéka mellett⁶⁰ – melyben egy „ejteles” ónkanna társaságában hat fatányért, valamint három fa- és egy rézkanalat találtak – Kornár Mihály kolozsvári lakásán levő teljes ónedénykészletét.⁶¹ Az inaktelki udvarház házi-eszköz-állományának számbavételekor a használat jeleit mutató ónedények („rozz swtwtlan” palackocska, fedeletlen kanna, töredezett tálak) között két nagy fapalackot, tizenégy fatányért és tizenegy fatálat jegyeztek fel.⁶² Az óntárgyak a magyarbikali udvarházban levő „ingo bingo marhak” közül sem hiányoztak, ott „tiz eoregh on tal egy tokba, egyknek elolvatt az zeli, nyolcz on talnier, egi eoregh fedeletlen on kanna” jutott a gyermek Vitéz Gábor részére.⁶³

Üvegedények, bizonyára drágaságuk és törékenységük miatt ritkán fordultak elő a kolozsvári polgárok hagyatékaiban,⁶⁴ a konventi protocollumokba foglalt 16. századi leltárakban viszont több említést is találtunk ilyen tárgyokról. A gyerővásárhelyi kúriában három vasfazék társaságában fordult elő két üvegpohár, az inaktelki udvarháznál egy pincetokban négy üvegpalackot találtak,⁶⁵ de ezeknél bizonyára kü-

⁵⁵ KmFJkv I. 370. sz.

⁵⁶ Uo. 548. sz.

⁵⁷ Uo. 625. sz.

⁵⁸ Uo. 727. sz.

⁵⁹ Uo. 701. sz.

⁶⁰ Uo. 727. sz.

⁶¹ „Tizenket on talnyer, tizenket on tal”, lásd KmFJkv I. 370. sz.

⁶² Uo. 625. sz.

⁶³ MNL OL F 15. X. 464r.

⁶⁴ Jakó: Otthon és művészete. 343.

⁶⁵ KmFJkv I. 625. sz. (mindkét említés).

lönlegesebb lehetett a Ghicz János gyalui hagyatékában, egy almáriumban leltárba vett „iweg fedeles kanna”, melynek a fedele ónból készült.⁶⁶

Az evőeszközök közül a legnagyobb számban a kanalak fordulnak elő, ezek a szerényebb háztartásokban fából vagy rézből is készülhettek, így néhai Kendi Mátyás deák özvegyének hagyatékában egy csontból készült fülvájó szomszédságában három fakanalat és egy rézkanalat is leltároztak.⁶⁷ A többi esetben azonban az alapanyag ezüst vagy aranyozott ezüst volt, az előbbieket „feyer” jelzővel illették, így Csáky István ingóságai között „tizenyolcz ezewst kalan [volt] az penzes ladaba, tizenketty feyerek, hata aranyas”.⁶⁸ Díszítési módjukról csak elvétve szerzünk tudomást, a gyerővásárhelyi leltárban fordulnak elő „tiz ezewst aranyas viragos nyelew kalanok”,⁶⁹ Magyarbikalon egy ezüstkanál „kinek az nyele vegeben egy aranas ember kep”,⁷⁰ a típusokról pedig csak annyit tudunk, hogy Tarnóczi Krisztina hozományként talán közönségesebb, vásárinak nevezett ezüstkanalakat is kapott.⁷¹ Villák jóval ritkábban szerepeltek az összeírásokban, és csupán azt tudtuk meg róluk, hogy ezüstműből készültek, kést pedig szintén alig említene, és akkor is inkább (dísz?)fegyver-, mint evőeszköz-funkciója lehetett.⁷²

A nemesek ládáiban levő ingóságok jelentős részét a különféle értékes ruhák, ékszerek, lódíszek és fegyverek mellett, melyek tárgyalására, témánkra való tekintettel, ezúttal nem térünk ki, a különféle értékes ötvöstárgyak alkotják. A tehetősebb nemesség a felhalmozódott vagyont leginkább a 16. század második felétől ezekben a részben használatban levő, részben csak reprezentációs célokat szolgáló tárgyakban teaurálta.⁷³ A szűkszavú leltári leírások közül csak néhány, részletesebb példát ragadunk ki, az egykori virágzó ötvösművészet tanúságaiként. 1587-ben a konventi levélkeresők Kabos Mihálynak néhai Ferenci Antal kolozsvári házában letett értékeit vették leltárba. A Kabos Mihály által kézhez vett nagy ládában az alábbiakat találták az oklevelek és privilégiumok mellett: „Vagion egy magass eoreg ezewst araniazott sima kwpa, wiragos fedelew, beleol az fedelen egy wert vagion, 1543 eztendeobe chinaltatott, kibe vagion m 3. p 29. Mas ezewst aranyozott kwpa, kinek a fedelen egy emberke, kibe m 4. p 21. Egy aranyas kwpa fedel wiragos, kinek teteyen egi kigios

⁶⁶ KmF]kv I. 730. sz.

⁶⁷ Uo. 727. sz. De ezek mellett volt azért négy ezüstkanala is.

⁶⁸ Uo. 701. sz.

⁶⁹ Uo. 625. sz. A Bogner/Gelyén Imre házában átadott Bánffy-ingóságok között levő 15 ezüstkanál közül némelyiknek aranyos volt a gombja. Lásd KmProt X. 402v.

⁷⁰ MNL OL F 15. X. 464r.

⁷¹ KmF]kv I. 548. sz.

⁷² A Ghicz János almáriumában talált nagy, ezüsthüvelyű kés is ilyen lehetett. Uo. 730. sz.

⁷³ A kolozsvári polgárok ötvöstárgyaira lásd Jakó: Otthon és művészete. 343–345. A nemesség ötvöstárgyairól lásd Radvánszky: Magyar családélet 1986. 320–330.

emberke, kibe vagon m 1. p 15. [...]”.⁷⁴ Hasonlóan szemléletes a gyerővásárhelyi kúriában levő arany- és ezüstjavak leírása, melyek közül kiragadott példaként idézzük a következő edényeket: „egy kis hozzw derekw viragos kwpa [...], Egy koronas fedeles viragos kehely modra valo aranyas kwpa [...], Egy syma lywkasztasos fedeles viragos aranyas kwpa [...], Egy regi syma fedeles kwpa, kinek teteyen wagon egy test allas, kigyos ember kep”.⁷⁵ Ghicz János gyalui tárházában talált ezüstmarhák közül az alábbi, egymagukban is egész vagyont érő remek darabokat említjük fel: „az kyraly atta egy medencze mosdostwl, az kyrally atta kwpa; egy hegyes tornyos fedeles kwpa, esmet nyolcz egybe iaro aranyas kwpak, kiket kiraly adott volt, esmet egy eozwe jaro kwpa, kit Vesseleny Ferencz adott, esmet az kyraly atta, egy eoreg ezewst kanna. [...] Egy eoreg fedeles aranyas pohar, mellyet az Banyay wr adott volt ayandekba, megh esmet ket ezewst kanna, egyk eoregb masiknal, esmet három tornyos kwpa aranyas, tiz aranyas eozwe jaro kwpak. [...] negj tarka aranyas pohar, nyolcz feyer serleg pohar, egj barat aranyas pohar, viragos, egj ezewst sotarto [...]. Egy tokba ezewst mosdo korso, egj ezewst medencze mind tokostwl esmet”.⁷⁶ Néhai Bánffy Kristóf fiainak előbb Görgény várában őrzött, majd Kolozsvárott leltár szerint átadott javai között sok más mellett volt „harmincz ezewst talnyer, ket fele formayu, egj keotesbe, egj aranias nagi mosdo medencze fekete tokba, trebelles,⁷⁷ az korsoyais fekete tokba azis trebelles, mas eoregh mosdo medencze korsostol, sahoson aranyozott, az mosdoya teoreott, hat egybe jaro eoregh serlegh poharak, az negyenek az zeli aranias, egj zeles fenekew ezewst kanna, sahoson araniozott [...], egj mereo aranias labos es fedeles eoregh pohar”.⁷⁸

A fenti, igen szemléletes leírású példáink mellett az inventáriumokban gyakran emlegetnek „regi aranias” és „apro viragw” kupákat, „pogan penzes pohara”-kat,⁷⁹ „labos serleg pohar”-akat, ezüstből készült „pogan pinzes kanná”-kat,⁸⁰ ismeretlen jelentésű, „sykes”-nek nevezett apró poharakat, „eozwe jaro aranyas kwpa”-kat, „kis czeze fedelew labas pohar”-akat és „olaz pohar”-akat.⁸¹ E leírások alapján természetesen nem könnyű képet alkotni az erdélyi nemesi otthonok egykori díszeiről, de mindenképpen figyelemre méltó az ötvösművesség aranykorának számító 16. század végéről való tárgyak igen nagy száma és formagazdagsága, melyből múzeumaink oly keveset őriztek meg.

⁷⁴ KmFJkv I. 618. sz.

⁷⁵ Uo. 625. sz.

⁷⁶ Uo. 730. sz.

⁷⁷ A trébelés domborításos, kalapálással készített díszítés, lásd Szótörténeti tár. XIII. 574–575.

⁷⁸ MNL OL F 15. X. 402v.

⁷⁹ KmFJkv I. 548. sz.

⁸⁰ Uo. 625. sz.

⁸¹ Uo. 701. sz.

Mínt hogy a leltározást végző levélkeresők az ingóságokat csak kivételes esetben vették számba helyiségenként, nagyon mozaikszerű az a kép, melyet a kúriák néhai berendezési tárgyairól és azok egykori helyéről nyerhetünk. Éppen emiatt különösen értékesek azok a leírások, melyek jelölik a helyiségeket, vagy pedig az udvarház teljes házieszköz-állományát felsorolják. Szentiványi György konventi requisitor és Zoltay János táblai ülnök 1598-ban fejedelmi utasításra szálltak ki Magyarbikálra, hogy az ottani udvarházban levő javakat és a birtokrészeket számba vegyék és átadják Vitéz Miklós kezébe.⁸² A kúriában talált minden ingóságot a következőképpen inventálták, és írták le anyanyelven (*nativa lingua descripsissent*), meglehetősen szemléletességgel: „az nagyobbik keoszobaba talaltattak ilyen marhak: egy aztal, ket feleol az aztal mellett ket hozzw padzek, egy karzek, ket keoz padzek, egy mazas kemencze, egi poharzek es mellette walo lada, ket feleol az aztal mellett veress igler pozto az falon, zakadozott. Harom iwegh ablaka az haznak. Onnan bellyebb menwen, egy kis keo boltba, ott talaltattak egy nagy rakott lada es egy hittwan lapos teoreott lada, egy zwnyogh halo, egy fel zakallos es egy teoreok fel kengyel vas azon kewlseo boltba, egy vetett agy, hitwan parnakkal es hittwan weress paplannal, egy feneketlen nyozolia is. Onnan menven az kissebbik keo hazba, ott egi mazas kemencze, ket hozzw padzek. Az iskola hazba egy padzek, egi mazas kemencze, az keo hazak pittwaraba ket hozzw padzek. Az gradichon ala menven az also faszobaban egy kis aztal, ket hozzw padzek, egy nyozolya es egy mazas kemencze, ket feleol az aztal keorewll weress pozto. Az sewteo hazba egy hittwan aztal, ket hittwan padzek, egy sewteo kemencze, onnan menwen az belseo pinczebe, ket feleol aszok fak wadnak, egy hordo bor, viragos es vagon egi araz hea, de chap rayta. Az kewlseo pinczeben ott is azkok ket feleol es ewres chigeres hordok, kiket az utan feloztottak, egy hordo chiger chapon. Az liztes hazban egy kaloda, zwzekok, kiket az utan feloztottak. Ugian ott az ayto eleott egy sayto. Az ispan hazaban ket hittwan padzek, egy aztal, egy rozz nyozolya, egi parazt kalyhas kemencze”.

Ennél nagyobb részletességgel vették számba 1587-ben Szentiványi György deák és Balásfi Ambrus konventi requisitorok az inaktelki udvarház felszerelését,⁸³ miután először megtörtént egy „monstrantia zabasu”, több mint egy kiló súlyú ezüstereklye átadása: „Vagon egy pinczetok, negy iweg palazk benne. Mas pincze tokba vagon eot on palazk, egyknek felseo swtuja ninchen. Tizenkilencz vas, kerek talpara valo, es egy vas kalan. Tizen nyolcz vas karika, eokeyor zeker kerekebe valo. Ket derek zeg, eoreg, esmet tizenket vas karika, kerekre, rwdra, tengelyre es kerek feore valo vas karikak, egy chikolto, egy fel chikoltotis mondnak hogy volt, kiwel lanczot toldottak megh. Egy apro zemew kwchi keoteo lancz három darabba. Harom rez mosar, egyk eoreg, másik keozepzerew, harmadik kichin, az nagynak es kissebbik-

⁸² MNL OL F 15. X. 463v–464r.

⁸³ KmFJkv I. 625. sz.

nek teoreoye vagion, az keozepzerewnek ninch. Egy nagy konder vagion, egy katlanos ewst, három vas fazek, s ket kis banka, egy rez rosta, borsozewrew, egy zarazto, rez chak egy laba vagion az allyanak, egy vago kes, egy uti vas zek, lywkas az keozepi, ket vas nyas, egy zito vas, egy belyegzeo wasnak az szara, harmadfel kwchy talpara valo viselt vas, egy vas machka, ket labra valo vas beko, ket retez feyesteol, három pant egyk ket agw, egy darab vas, ajtozegezeo, hat marok vas s egy darab, egy korongbol zakatt darab vas, dirib darab feyze, michoda zabola es egyeb vas aprolek. Egy derek vas szabasw was, ket chatlo lancz, egy wst, fel keoteo wekon lancz, megh egy darab lancz, eott leoch vas kawak rayta, három leoch kawaya, egy jwh beliegzeo was, egy rozz lakat, egy rozz vas fazek, egy rostely, ket rozz ham, ket rozz serpenyeo, kalmarnak valo, egy hyntora valo fel kerezts vas, egy fel fewrez, egy rozz swtwtlan on palazkochka, ket fedeletlen on kanna, negy apro on tal, teoredezett, ket eoreg el teoreott tal, egy borsolo zyta, egy taltok, eot apro on tal benne, három eoreg on tal s ket keozep tal, egy hegvesteor, egy fel pofayw sisak, egy pleh lampas, egy ag Calepinus keonyw, Cruciger Annotatioia Zent Janos Epistolaiara, ket rozz papista keonyw, negy roz gyortiatarto, ket eoreg fa palazk, egy eoreg epp fedeles kanna, egy regi rakott lada, ewres, zaratlan. Tizenegy fa talnyer, tizen egy fa tal, három ewres lada, rozz, aprok, egy kwchiba valo lapos lada, hwz kosar meh, ket kis on talachka, gyermeknek valo, egy zekel karpit pad fedel, wiselt, egy vazon rozz karpit, ket aztal, három padzek, egy io vas rosta, mas rozz was rosta, tizen egy zalonna, kilenczed fel dizno hay, negy bodon, twronak valo, nyolcz twro, tehenteol valo, tiz giomlalo vas, tizen egy karika, zekerhez valo, ket ewress eczetes altalag, eot kad, kettey kisedzewrew, nyolcz hordo, het altalag, egy hittwan weress zeonyeg az aztalon, egy fel filew eoreg cheber, maiorhoz valo, ket gyakor zita es egy kenyersewteo zyta, egy fel cheber jwh vaj, zewrt, egy zapullo bochka, het apro feohordo cheber, három bor nyomo sak, eot gyapiu sak, negy tekeneo, kettey eoreg, kettey kichid, de harma rozz, egy darab harisnyanak valo darocz, hat sing, ket ekere valo vas, ket eoreg lancz, eokeorzeckerre valo, egy keoz lancz, azis eokeorzeckerhez valo, egy wiz meriteo wider, egy vas abronch rayta es vas foganto, felig vagion sendel zeggel, egy vas ladachka, ket rez medencze, egy kis vas nyas, egy kemencze zayaba valo vas, ket derekzeg, egy felhercz vas, egy felhercz vas zeg es egy keozep zegis, egy bodonba teyfel, ninch zinte felig, egy kerek agyra valo karika es egy tengely foglalo karika, rud orrara valo marok vas karikastol, egy izak, tizen hat kita kender, hat lakat aytokon, kesen into [?] lakat, egy jo, egy belegzeo vas, hordo belyegzeo, egy eokeor zeker, vasatlan, a ruggya wasas, nyolcz eokeorre valo kezseg was chikoltoyawal, egy eoreg aztag bwza az chewreos kertbe, kilencz eol kez zena, haznosban.”

A felsorolt sok ingó-bingó marha és házi szerszám mellett szinte észrevehetetlen az a négy könyv, amely egy pléhlámpás és valami ócska gyertyatartók mellett rejtőzött a kúriában, s melynek kettejéről az unitárius levélkeresők csak annyit jegyeztek fel, hogy holmi rossz pápista nyomtatványok. Nem csodálkozhatunk azon,

hogy a másik kettőnek a címét már érdemesnek tartották feljegyezni: a Calepinus-féle szótár valamelyik kiadása melletti Cruciger annotációja Szent János leveléhez bizonyára a reformátor *In Evangelium Iohannis Apostoli enarratio*⁸⁴ című művével azonosítható.

A fentiek ugyan csak egy kis részletét képezik annak az igen töredékes képnek, melyet a levéltári források segítségével a 16. századi erdélyi nemesi otthonok egykori pompájáról, berendezési tárgyairól nyerhetünk, mégis úgy gondoljuk, hogy a konventi jegyzőkönyvek inventáriumai alapján legalább részleteiben kiegészültek a Radvánszky Béla által ötven, de zömében magyarországi levéltár felhasználásával megrajzoltak.⁸⁵ További kutatások feladata lesz az erdélyi nemesség különböző rétegeinek reneszánsz kori otthonkultúrájáról felvázoltak kiegészítése a családi levéltárakban még fellelhető leltárak és a múzeumi tárgyak alapján.

---

⁸⁴ Ennek 1557-es, Strassburgban kiadott példányát lásd https://www.europeana.eu/en/item/9200520/ark__12148_bpt6k9105907m (2021. 06. 23.).

⁸⁵ Radvánszky: Magyar családélet 1986. 294.

Tartalom

Tabula gratulatoria	7	
Kovács András, a művészettörténész (MIKÓ ÁRPÁD)	9	
ÁCS PÁL	A vívódó Bánk. Ellentmondó hagyományok Valkai András <i>Bánk bán-históriájában</i>	13
BALÁZS MIHÁLY– KESERŰ GIZELLA	Elviselhetetlen levegőre, ételre és italra kárhozthatva. Johannes Theobaldus Blasius Kolozsvárt (1578–1581)	25
BENKŐ ELEK	„In ambitu seu cemeterio claustrii”	55
BOGDÁNDI ZSOLT	Inventáriumok a kolozsmonostori konvent 16. századi jegyzőkönyveiben. Adalékok az erdélyi nemesi otthonok művészetéhez	65
BUZOGÁNY DEZSŐ	Szegedi Kis István és Kálvin.....	79
MARIA CRĂCIUN	Contemplatio, Meditatio, Imitatio sau despre funcția polipticelor din bisericile Transilvaniei medievale	99
EGYED ÁKOS	A Magyar Történelmi Társulat és a kolozsvári műemlékvédelem	117
EGYED EMESE	Buchanan Radnóton.....	129
EMŐDI ANDRÁS	Új adatok Pollack Ágoston (1810–1874) életrajzához	141
EMŐDI TAMÁS	Katalógustételek a középkori nagyváradi püspöki székhely síremlékanyagához.....	153
ENTZ GÉZA ANTAL	A műemléki gondolat sorsa a 20. században Magyarországon. Konceptióvázlat.....	185
FEJÉR TAMÁS	„... domum lapideam intra muros huius civitatis Albensis...” Az 1597-ben helyreállított erdélyi püspökség gyulafehérvári háza és szomszédsága	197
CIPRIAN FIREA	Despre un „cartier al pictorilor” din Sibiu, la sfârșitul Goticului și începuturile Renașterii.....	217

FLÓRA ÁGNES	A kolozsvári sörfőzésről a sörfőző ház 1724. évi leltára kapcsán 225
GÁLFI EMÓKE	Miért maradt mezőváros a fejedelmek székvárosa? 241
ANCA GOGÁLTAN	Crearea Evei în pictura murală din biserica familiei Apafi din Mălâncrav (Malmkrog, Almakerék în Transilvania)..... 253
HEGYI GÉZA	Kátó László erdélyi prépost származása, pályafutása és végrendelete 267
JAKÓ KLÁRA	A branyicskai kastély építetője, a főispán és portai követ Szalánczy László..... 285
JÁNÓ MIHÁLY	Magyar szentek képei Jacques Callot 1636-ban kiadott metszetyűjteményében 305
KARÁCSONY ISTVÁN	A nemzeti térhódítás építészeti stratégiái Marosvásárhely urbánus környezetében. A marosvásárhelyi egykori vármegyeháza homlokzatváltozatairól..... 313
KIRÁLY PÉTER	A fejedelmi udvarral kapcsolatos zenetörténeti adalékok Kolozsvár város számadásaiban 331
KISS ERIKA	Bethlen Gábor lakodalmi asztalánál..... 339
KISS LÓRÁND	A magyarbükkösi Kemény-udvarház falfestményei..... 357
KOVÁCS ZSOLT	„Imago Sacelli”. Loyolai Szent Ignác 18. századi erdélyi tiszteletének egy ritka képi emléke 367
KOVÁCS KISS GYÖNGY	A történész mestersége..... 383
LÓVEI PÁL	Építészek önreprezentációja: címerek, szerszámok, portrék, tervrajzok..... 391
LUPESCU MAKÓ MÁRIA	A gyulafehérvári domonkos kolostor és szerzetesei 409
MIHÁLY FERENC	A bánffyhungyadi református templom festett faberendezése 429
MIHÁLY MELINDA	Mechl Lutsch kolozsvári ötvös háza. Adatok egy kora újkori reneszánsz lakóház történetéhez..... 451

MIKÓ ÁRPÁD	Báthory István lengyel király és erdélyi fejedelem címereslevelei..... 469
MONOK ISTVÁN	Lakatos István olvasmányai – a vágyott <i>eruditio</i> a székelyföldi katolikus papok számára a 18. század első felében 493
MUCKENHAUPT ERZSÉBET	Adalékok a magyar reneszánsz könyvkötőművészet történetéhez. Ludolphus de Saxonía <i>Vita Jesu Christi</i> című, Lyonban 1510-ben kiadott művének reneszánsz kötése és possessorai, Csíksomlyón..... 509
ORBÁN JÁNOS	Damokos Antal házaról és a kiegyezés éveinek marosvásárhelyi építészetéről..... 521
P. KOVÁCS KLÁRA	Erdély „legfranciásabb” kastélya? A küllővári Bethlen–Haller-kastély 541
PAKÓ LÁSZLÓ	Mérgezés vagy orvoslás? Feleséggyilkossági vád 1572-ben Kolozsváron..... 561
PÁL EMESE	Szabadsággyakorlatok. A csíkszeredai <i>Cantata profana</i> kerámiamozaik (1967) 573
PÁL JUDIT	„A kőművesekre jó idők járnak”. A főispáni lakás kérdése az 1905–1906. évi belpolitikai válság idején 589
MARIUS PORUMB	Prof. univ. dr. András Kovács. Cercetător al patrimoniului cultural transilvan, eminent dascăl și istoric de artă..... 601
RITÓÓKNÉ SZALAY ÁGNES	„Ob pietatem soli”. Megyericsei János tanúságtévő római köveiről 607
RÜSZ-FOGARASI ENIKŐ	A kolozsvári Szent Erzsébet-ispotály főtérei háza 619
NICOLAE SABĂU	„Sok szíves üdvözléssel régi barátod...” Legăturile prietenești ale lui Coriolan Petranu cu istorici maghiari..... 629
SARKADI NAGY EMESE	„Részleteiben finom, arányaiban monumentális”. Az alistáli Madonna-szobor művészettörténeti összefüggései és a pozsonyi prépost régi oltára..... 643
SARKADI MÁRTON	Az alvinci református templom a 17. században..... 659
SIPOS GÁBOR	A bacai református templom lebontása 671

SISA JÓZSEF	A londoni Parlament és a budapesti Országház – két épület párhuzamai 681
SZÁSZ ANIKÓ	Szászrégen mezőváros 1540–1600 között 693
SZŐCS PÉTER LEVENTE	„... ligaturaque munitum”. A nagybányai Szent István-templom régészeti feltárása során előkerült könyvveretek 707
T. SZABÓ CSILLA– ANDRÁS ZSELYKE	„Ha sólymot szolgálhat, bagolynak nem udvarol”. „Állati” szólások az <i>Erdélyi magyar szótörténeti tárbán</i> ... 721
TAKÁCS IMRE	Régiók a középkori Magyarország művészetében a román kori épületszobrászat tükrében 741
TERDIK SZILVESZTER	Adatok Szent Aja magyarországi és erdélyi kultuszához 755
VLAD ȚOCA	Câteva considerații pe marginea cursurilor șapirografiate ale lui Coriolan Petranu..... 775
WEISZ ATTILA	Rekesztőfal és felolvasókarzat Ótordán 785
ZIEGLER ÁGNES– FRANK-THOMAS ZIEGLER	„Item kaufe ich ihm 2 Bücher papier d. 48”. A nagyszebeni <i>MS 311</i> -mintakönyv 805
Kovács András közleményei	821

Bölcsészettudományi
Kutatóközpont
Történettudományi
Intézet

ISBN 978-606-739-197-8

9 786067 391978